

Препоръка CM/Rec(2010)7
на Комитета на министрите към страните-членки
по Хартата на Съвета на Европа за образование за демократично гражданство и
образование по правата на човека

(Приета от Комитета на министрите на 11 май 2010 г. на 120-тата сесия)

Комитетът на министрите, съгласно условията на чл. 15.b от Статута на Съвета на Европа,

Припомняйки основната мисия на Съвета на Европа да подкрепя човешките права, демокрацията и върховенството на закона;

Твърдо убеден, че образованието и подготовката играят централна роля за подпомагането на тази задача;

Вземайки предвид правото на образование, изразено в международното право, и по-специално в Европейската конвенция по права на човека (ETS No. 5), Всеобщата декларация за правата на човека, Международния пакт за икономически, социални и културни права и Международната конвенция по правата на детето;

Припомняйки, че срещата във Виена през 1993 г. за Световната конференция по права на човека, призова страните да включат човешките права, демокрацията и върховенството на закона като теми в учебните програми на всички обучаващи институции във формалното и неформалното образование;

Вземайки предвид решението, взето на Втората среща на държавните и правителствени ръководители на Съвета на Европа (1997), да стартират инициатива за образование в демократично гражданство с поглед към насърчаване на осведомеността на гражданите за техните права и задължения в демократичното общество;

Припомняйки Препоръка Rec(2002)12 на Комитета на министрите по образованието за демократично гражданство и желаейки да надгражда върху нея;

Вземайки предвид Препоръка Rec (2003)8 на Комитета на министрите за насърчаване и признаване на неформалното образование/обучение на млади хора и Препоръка Rec(2004)4 по Европейската конвенция по правата на човека в университетското образование и професионалната подготовка;

Вземайки предвид Препоръка 1682 (2004) на Парламентарната асамблея, призоваваща да бъде изготвена Европейска рамкова конвенция по образование в демократично гражданство и образование по правата на човека;

Отговаряйки на призива на 7-та Конференция на европейските министри, отговорни за младежта, състояла се в Будапеща през 2005 г., за рамков политически документ за образование в демократично гражданство и образование по правата на човека;

Желаейки да допринесе към постигането на целите на Световната програма за образование по правата на човека, приета от Общото събрание на ООН през 2005 г., за която Съветът на Европа е регионалният партньор в Европа;

Желаейки да използва опита от Европейската година на гражданство чрез образование, проведена през 2005 г., през която държави и неправителствени организации съобщиха за многобройни примери за добри практики в образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека, и да укрепи, систематизира и разпространи такива добри практики в Европа;

Имайки предвид, че страните-членки са отговорни за организацията и съдържанието на техните образователни системи;

Признавайки ключовата роля, която играят неправителствени организации и младежки организации в тази област на образование и желаяйки силно да ги подкрепи в това,

Препоръчва на правителствата на страните-членки:

- да изпълнят мерките, базирани на клаузите на Хартата на Съвета на Европа по образование за демократично гражданство и образование по правата на човека, както са посочени в приложението към тази препоръка;
- да осигурят широко разпространение на Хартата към техните власти, отговорни за образованието и младежта;

Дава указания на Генералния секретар да предаде тази препоръка до:

- правителствата на държавите, страни по Европейската културна конвенция (ETS No. 18), които не са страни-членки на Съвета на Европа;
- международни организации.

Приложение към Препоръка CM/Rec (2010)7

Харта на Съвета на Европа по образование за демократично гражданство и образование по правата на човека

Приета в рамките на Препоръка CM/Rec (2010)7 на Комитета на министрите

Раздел I – Общи разпоредби

1. Обхват

Настоящата Харта се занимава с образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека, както е посочено в параграф 2. Тя не се занимава изрично със сходни области като интеркултурно образование, образование за равнопоставеност, образование за устойчиво развитие и образование за мир, освен когато те се застъпват и взаимодействат с образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека.

2. Определения

За целите на настоящата Харта:

- a. *“Образование за демократично гражданство”* означава образование, подготовка, повишаване на осведомеността, информация, практики и дейности, които целят, чрез снабдяване на обучаващите се със знания, умения и разбиране, както и чрез развитие на техните отношения и поведение, да им дадат възможност да упражняват и защитават своите демократични права и задължения в обществото, да ценят разнообразието и да играят важна роля в демократичния живот, с оглед на насърчаването и защитата на демокрацията и върховенството на закона.
- b. *„Образование по правата на човека”* означава образование, подготовка, повишаване на осведомеността, информация, практики и дейности, които целят, чрез снабдяване на обучаващите се със знания, умения и разбиране, както и чрез

развитие на техните отношения и поведение, да дадат възможност на обучаващите се да допринасят за изграждането и защитата на универсална култура по права на човека в обществото, с оглед насърчаването и защитата на човешките права и фундаменталните свободи.

- c. „*Формално образование*” означава структурираното образование и система за подготовка, която преминава от предучилищното и основното училищно образование, през средното образование и приключва с университета. То се провежда, като правило, в общи или професионални образователни институции и води до сертифициране.
- d. „*Неформално образование*” означава всяка планова програма за образование, създадена да подобри набор от умения и компетентности, извън формалната образователна среда.
- e. „*Самостоятелно учене*” означава продължаващият през целия живот процес на учене, чрез който всеки индивид придобива отношения, ценности, умения и знания от образователните влияния и ресурси на неговата/нейната собствена среда и от ежедневието (семейство, възрастова група, съседи, срещи, библиотека, средства за масово осведомяване, работа, игра и т.н.)

3. Връзка между образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека

Образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека са тясно свързани и подкрепящи се взаимно. Те се различават по фокус и обхват, а не по цели и практики. Образованието за демократично гражданство се фокусира главно върху демократичните права и отговорности и активното участие във връзка с граждански, политически, социални, икономически, правни и културни сфери на обществото, докато образованието по правата на човека се занимава с по-широк спектър от човешки права и фундаментални свободи във всеки аспект от живота на хората.

4. Конституционни структури и приоритети на страните-членки

Целите, принципите и политиките, посочени по-долу следва да бъдат приложени:

- a. при спазване на конституционните структури на всяка страна-членка, използвайки средства, съответстващи на тези структури.
- b. вземайки предвид приоритетите и нуждите на всяка страна-членка.

Раздел II – Цели и принципи

5. Цели и принципи

Следните цели и принципи би трябвало да ръководят страните-членки при рамкирането на техните политики, законодателство и практика.

- a. Целта да се осигури на всяко лице в рамките на тяхната територия възможността за образование за демократично гражданство и образование по правата на човека.
- b. Обучението в образование за демократично гражданство и образование по правата на човека е процес, продължаващ през целия живот. Ефективното обучение в тази област включва широк набор от заинтересовани страни,

включително политици, професионалисти в сферата на образованието, обучаващи се, родители, образователни институции, образователни власти, държавни служители, неправителствени организации, младежки организации, медии и широката общественост.

- c. Всички начини на образование и подготовка, независимо дали формално, неформално или самостоятелно учене, имат своята роля в този процес на обучение и са ценни за насърчаването на неговите принципи и постигането на неговите цели.
- d. Неправителствени организации и младежки организации могат да имат ценен принос към образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека, особено чрез неформално образование и самостоятелно учене, и съответно се нуждаят от възможности и подкрепа, за да направят този принос.
- e. Практики и дейности по преподаване и обучение би трябвало да следват и насърчават демократичните ценности и принципи, както и ценностите и принципите на правата на човека; по-специално управлението на образователни институции, включително училища, би трябвало да отразява и насърчава ценностите на правата на човека и да насърчава възможностите и активното участие на обучаващи се, на образователния персонал, на заинтересовани страни, включително родители.
- f. Съществен елемент от цялото образование за демократично гражданство и образование по правата на човека е насърчаването на социална кохезия и интеркултурен диалог и оценяването на разнообразието и равенството, включително равенството между половете; за тази цел е важно да се развият знания, личностни и социални умения и разбиране, което редуцира конфликта, подпомага оценката и разбирането за различията между верски и етнически групи, изгражда взаимно уважение за човешко достойнство и споделени ценности, поощрява диалога и насърчава използването на ненасилие в разрешаването на проблеми и спорове.
- g. Една от фундаменталните цели на цялото образование за демократично гражданство и на образованието по правата на човека е не само снабдяването на обучаващите се със знания, разбиране и умения, но също и зареждането им с готовност да предприемат действия в обществото за защита и насърчаване на правата на човека, демокрацията и върховенството на закона.
- h. Текущата подготовка и квалификацията на професионалисти в сферата на образованието, както и на младежки лидери и на самите хора, осъществяващи подготовката, в принципите и практиките на образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека са съществена част от предоставянето на ефективно образование в тази област и гарантиране на неговата устойчивост, и съответно би трябвало да бъдат адекватно планирани и осигурени с ресурси.
- i. Партньорството и сътрудничеството би трябвало да бъдат поощрявани сред широкия кръг от заинтересовани страни, участващи в образованието за демократично гражданство и в образованието по правата на човека на държавно, регионално и местно ниво, така че да могат да се възползват максимално от своя принос, включително сред политици, професионалисти в сферата на образованието, обучаващи се, родители, образователни институции, неправителствени организации, младежки организации, медии и широката общественост.

- j. Като се има предвид международният характер на ценностите и задълженията по правата на човека и общите принципи, стоящи в основата на демокрацията и върховенството на закона, е важно за страните-членки да следват и поощряват международното и регионалното сътрудничество в дейностите, обхванати от настоящата Харта, както и да установяват и обменят добри практики.

Раздел III – Политики

6. Формално общо и професионално образование

Страните-членки би трябвало да включат образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека в програмите за формално образование на ниво предучилищно, основно и средноучилищно образование, както и в общото и професионалното образование и подготовка. Страните-членки би трябвало също да продължат да подкрепят, преглеждат и осъвременяват образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека в тези програми, за да гарантират, че те са актуални, както и за да се поощри устойчивостта на тази област на образование.

7. Висше образование

Страните-членки би трябвало да насърчават, при спазване на принципа на академичната свобода, включването на образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека в институциите за висше образование, по-специално в подготовката на бъдещи професионалисти в сферата на образованието.

8. Демократично управление

Страните-членки би трябвало да насърчават демократичното управление във всички образователни институции както като желателен и полезен метод на управление сам по себе си, така и като практическо средство за научаването и натрупването на опит за демокрацията и на уважение към правата на човека. Те би трябвало да поощряват и улесняват, чрез подходящи средства, активното участие на обучаващи се, на образователния персонал и на заинтересованите страни, включително родители, в управлението на образователни институции.

9. Подготовка

Страните-членки би трябвало да осигурят на учители, друг образователен персонал, младежки лидери и хора, осъществяващи подготовката, нужните първоначална и последваща подготовка и квалификация в образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека. Това би трябвало да гарантира, че те имат цялостно познание и разбиране на целите и принципите на дисциплината, и на подходящите методи на преподаване и обучение, както и други ключови умения, подходящи за тяхната област на образование.

10. Роля на неправителствени организации, младежки организации и други заинтересовани страни

Страните-членки би трябвало да подпомагат ролята на неправителствени организации и младежки организации в образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека, особено в неформалното образование. Те би трябвало да признават тези организации и техните дейности като ценна част от образователната система, да насърчават, където е възможно, подкрепата, която им е нужна, и да използват в пълна степен експертизата, с която те могат да допринесат към развитието на всички форми на образование. Страните-членки би трябвало също да насърчават и популяризират образованието за демократично гражданство и образованието по

правата на човека по посока на други заинтересовани страни, особено медиите и широката общественост, за да оптимизират приноса, който могат да направят в тази област.

11. Критерии за оценяване

Страните-членки би трябвало да развият критерии за оценяването на ефективността на програмите по образование за демократично гражданство и по образование по правата на човека. Обратната връзка от обучаващи се би трябвало да съставлява неразделна част от всички тези оценявания.

12. Изследвания

Страните-членки би трябвало да инициират и насърчават изследванията на образованието за демократично гражданство и на образованието по правата на човека, с което да се направи преглед на текущата ситуация в областта, да се осигури на заинтересовани страни, включително политици, образователни институции, училищни лидери, учители, обучаващи се, неправителствени организации и младежки организации, съпоставителна информация, която да им помогне да измерят и повишат ефективността и ефикасността и да подобрят практиките си. Това изследване би могло да включва, наред с другото, изследване на програми, иновативни практики, методи на преподаване и развитие на системи за оценяване, включително критерии за оценяване и показатели. Страните-членки би трябвало да споделят резултатите от тяхното проучване с други страни-членки и заинтересовани страни, където това е уместно.

13. Умения за насърчаване на социалната кохезия, оценяване на разнообразието и справяне с различията и конфликта

Във всички сфери на образование, страните-членки би трябвало да насърчават образователни подходи и методи на преподаване, които са насочени към учене как да живеем заедно в демократично и мултикултурно общество, както и към предоставяне на възможности за обучаващите се да придобиват знания и умения за насърчаване на социалната кохезия, да ценят разнообразието и равенството, да оценяват различията – особено между различните верски и етнически групи, и да уреждат спорове и конфликти по ненасилствен начин с проява на уважение към правата на другия, както и да се борят с всички форми на дискриминация и насилие, и особено с тормоза и побоищата.

Раздел IV – Оценяване и сътрудничество

14. Оценка и преглед

Страните-членки би трябвало редовно да оценяват стратегиите и политиките, които са предприели във връзка с настоящата Харта и да приспособят тези стратегии и политики както е уместно. Те могат да правят това в сътрудничество с други страни-членки, например на регионална основа. Всяка страна-членка може също да поиска съдействие от Съвета на Европа.

15. Сътрудничество в последващи дейности

Страните-членки би трябвало, където е уместно, да сътрудничат помежду си и чрез Съвета на Европа за осъществяването на целите и принципите на настоящата Харта, като:

- a. следват въпросите от общ интерес и определените приоритети;

- b. подпомагат многостранни и трансгранични дейности, включително съществуващата мрежа от координатори по образованието в демократично гражданство и образованието по правата на човека;
- c. обменят развитие, систематизиране и осигуряване на разпространението на добри практики;
- d. информират всички заинтересовани страни, включително обществеността, за целите и изпълнението на Хартата;
- e. подкрепят европейски мрежи на неправителствени организации, младежки организации и професионалисти в сферата на образованието, и сътрудничеството между тях.

16. Международно сътрудничество

Страните-членки би трябвало да споделят резултатите от тяхната работа по образованието за демократично гражданство и образованието по правата на човека в рамките на Съвета на Европа, и с други международни организации.